

Fra kriseskabende til kriseforlængende politik?

Bekæmpelse af den forkerte økonomiske krise

NETØK. Netværk for Økonomisk-Politisk Debat
18. Okt. 2013

Jørgen Goul Andersen
Aalborg Universitet

Hvordan kunne krisen blive værre i Danmark end i andre lande, når ...

- Der har været overskud på betalingsbalancen i 22 af sidste 23 år (p.t. rekord på knap 6 pct. af BNP)
- Udlandsgælden er afløst af dansk nettotilgodehavende på 6-700 mia.kr.
- Nettostatsgælden er tæt på nul
- Danmark, Sverige, Finland, Luxembourg og Estland er de eneste lande, der gennem hele krisen har været kvalificeret til Euro-medlemskab
- Danmark (+ Sverige) de EU-lande, hvor aldringen ikke udgør problem for off. finanser fremover

Hvad var skyld i krisen?

Danske vælgere: Ikke politik-fejl. Bankerne prügelnabe.

Årsager til krisen 2009. WorldPublicOpinion	Landets egen økon. politik	USA's økon. politik	Forbrugerne påtaget sig for megen gæld	Bankerne for risikovillige
Danmark 2009	15	36	36	64
Danmark, valg 2011	19	49	36	63
Tyskland	27	68	31	78
UK	41	57	83	89
Frankrig	32	56	49	64
USA	45	45	74	77
Ukraine	68	40	34	43
Kina	20	38	13	11

Men de danske vælgere tog fejl ...

Vælgerne tog fejl:

- Fogh regeringen begik fejl, der skabte krisen
- Løkke + Thorning reg. kom til at forlænge krisen
- Fogh/Bendtsen: Benzin på bålet
- Løkke/Thorning: Vand på de sidste gløder
- Løkke/Thorning tog (delvist) fejl af krisen.
- modsat krise af Sydeuropa + danske krise i 1980'erne

Efterhånden enighed om politik-fejl i 00'erne

1. Finanspolitikken for slap: **Benzin på bålet**

2. Kredit-liberalisering kom **ud af kontrol**:

(a) Ekstrem **bolig-/kredit boble** (klassisk fejl. Finland/Sverige 1990)

Afdragsfri lån (okt. 2003) + **Flekslån** + **Skattestop**

Boligpriser allerede fordoblet 1995-2003. Yderligere 60 pct. 2004-06.

Dk. rekord: USA mindre. Tyskland nul stign. Sverige undgik boble

(b) Myndighederne **skred ikke ind over for bankernes** risikovillighed og indlånsunderskud: Fra nul i 2004 til 650 mia. kr i 2008

- Bankerne fulgte lidt den **Islandske Model**

3. **Regeringen uforberedt** efter 15. Sep. 2008.

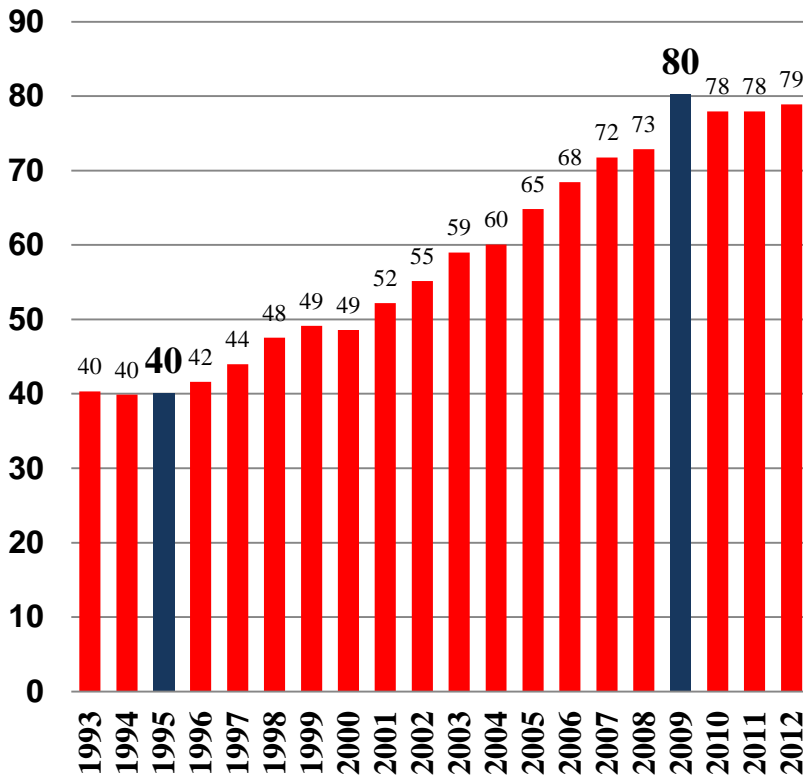
Åbningstale okt.2008: Genindføre SP

(suspenderet 2004-2008 for at stimulere økonomien)....!

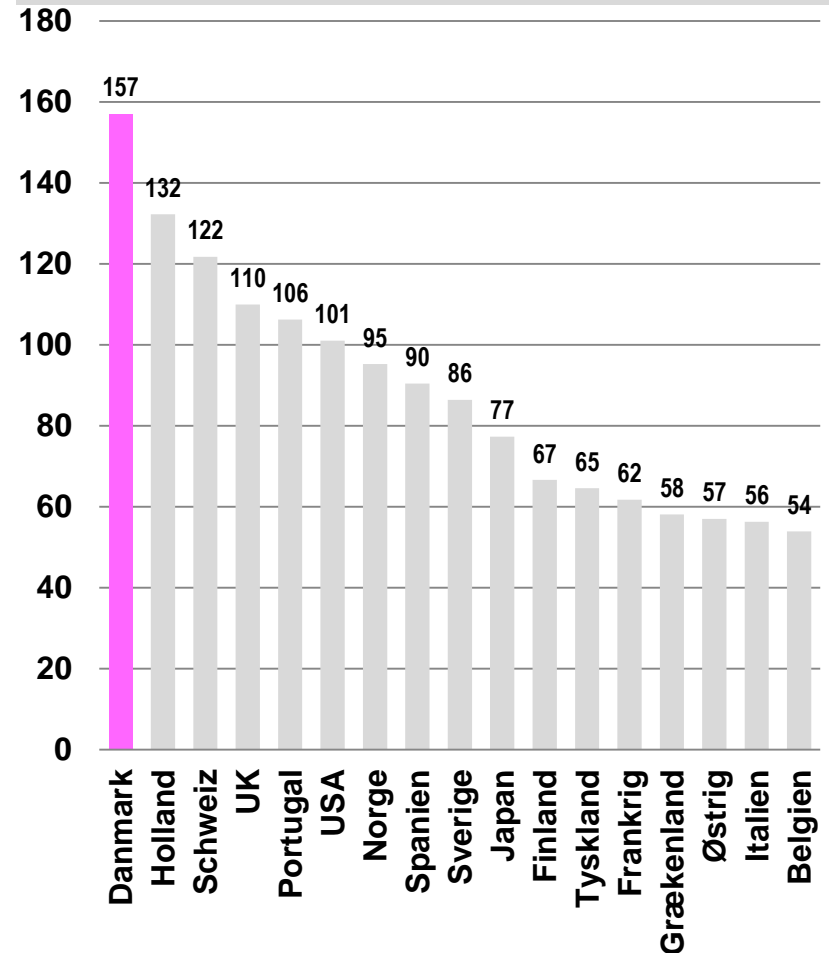
Få dage efter måtte staten stille bankgaranti på 4.200 mia. kr.

Politikfejl I. Deregelering kreditpolitik

Boligkreditboble: Realkreditudlån til ejerboliger og fritidshuse, 1993-2012. Pct. af BNP.

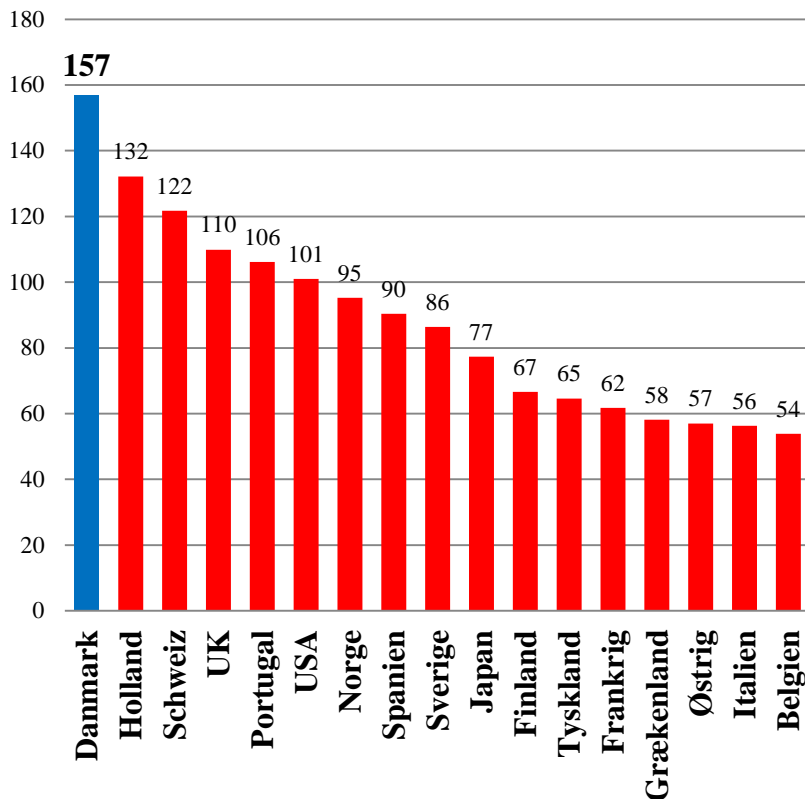
Verdens mest gældsatte husholdn.: Husholdn.s gæld, brutto. 2009. Pct. af BNP.

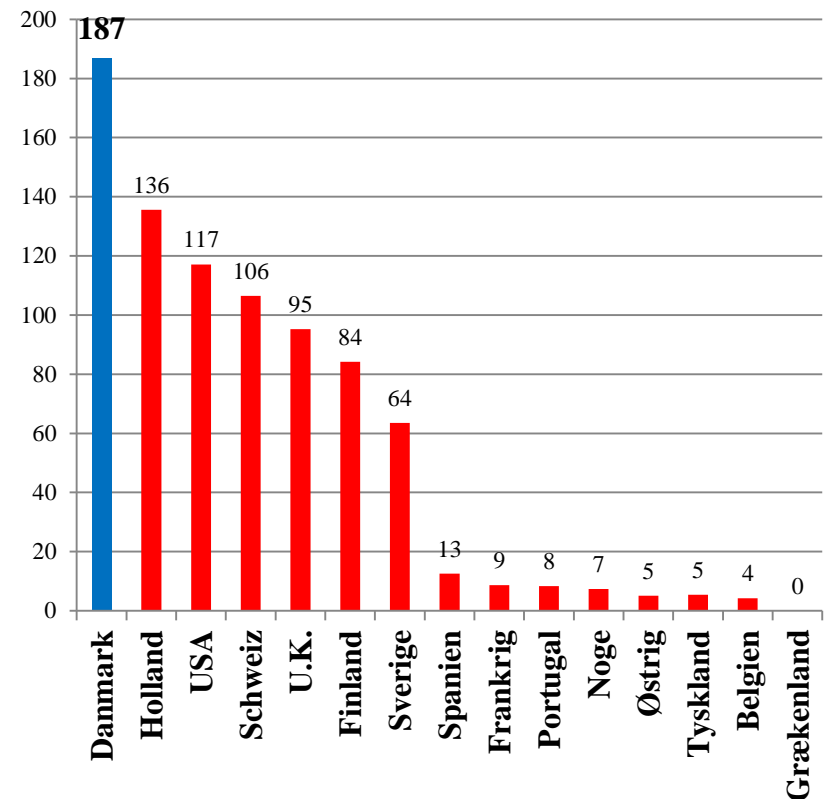
Dog: Husholdningernes gæld ikke helt så foruroligende, som det ser ud

Dk+NL+IS+UK: Gældsatte husholdn.+ Store Pens.formuer

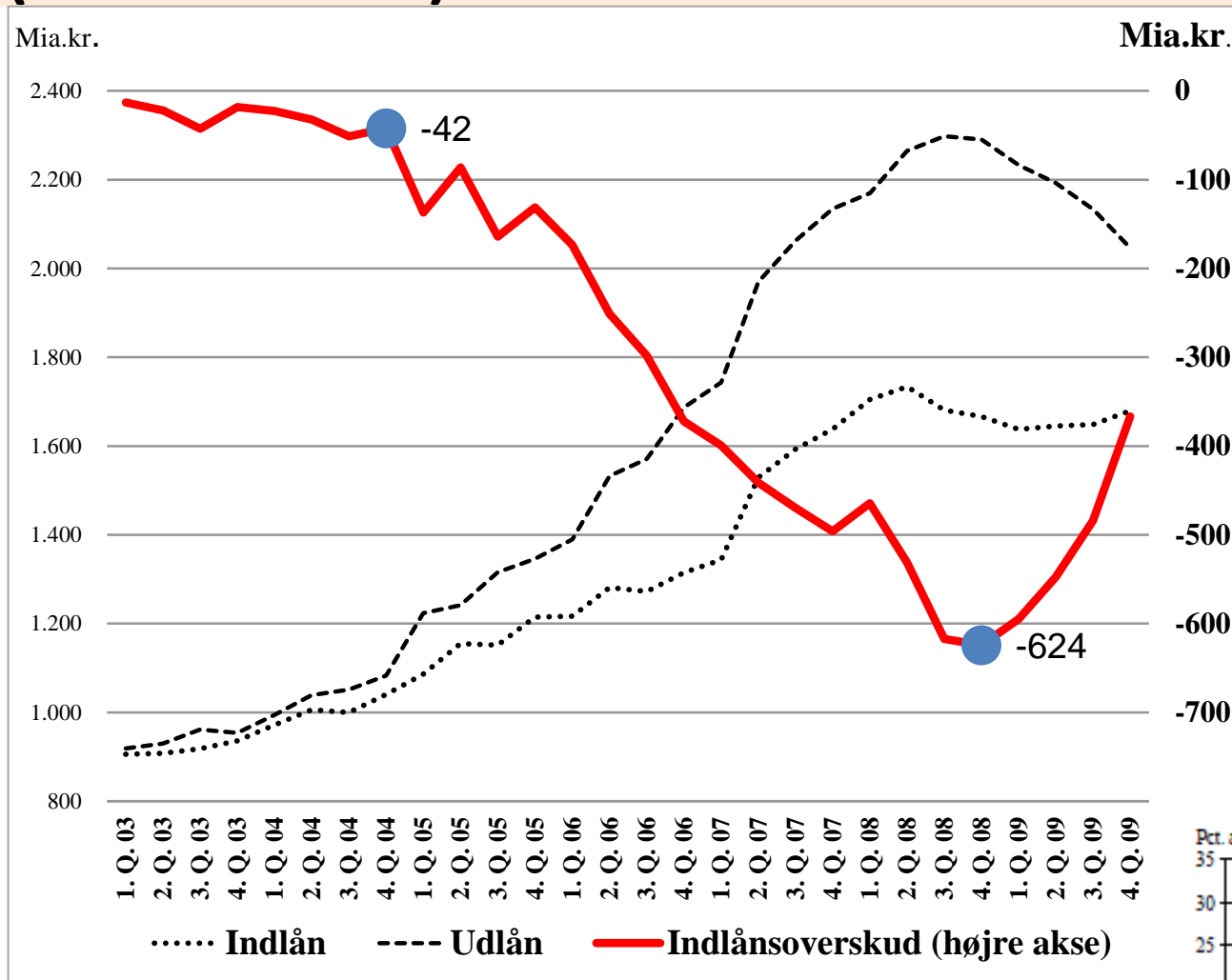
Husholdningernes gæld

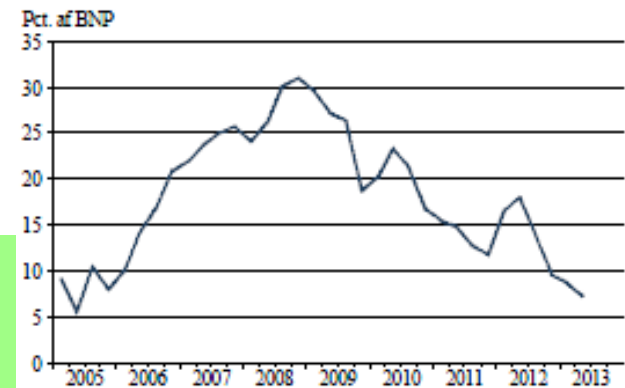
Pensionsformuer

Indlån, udlån og indlånsunderskud i danske banker, (2005 → 2008). Mia.kr.

Indlånsunderskud

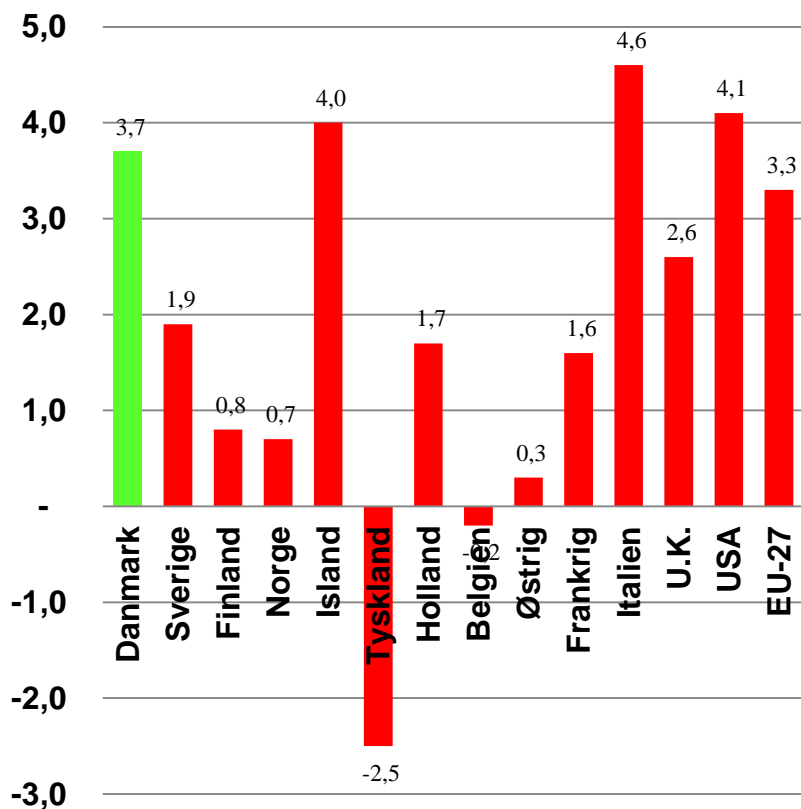

I 2013 er problemet løst, men kredittørke i mellemtiden ...

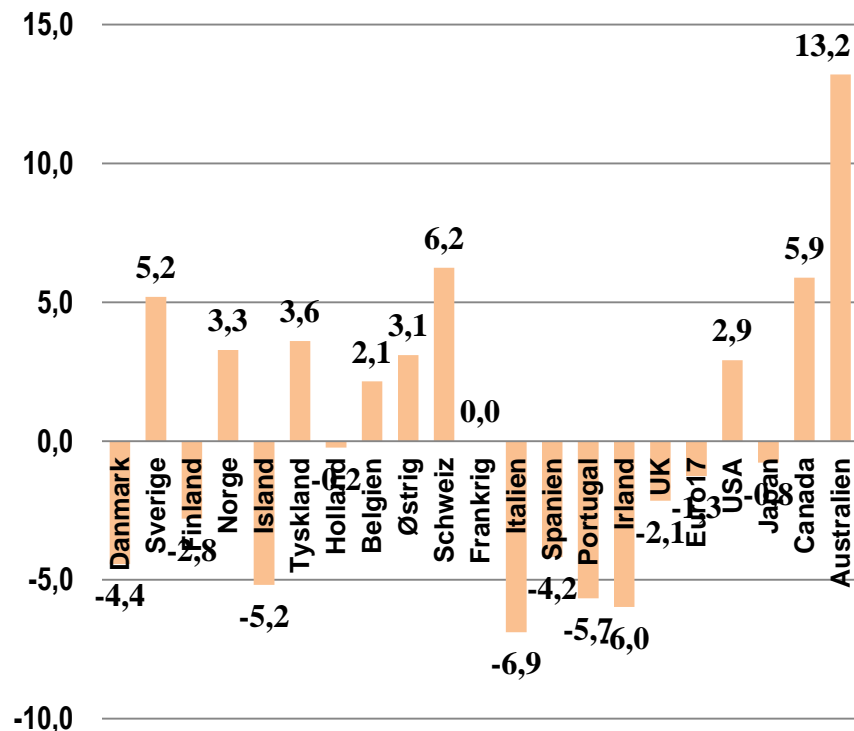

Og det GIK galt i Danmark ...

Stigning i ledigheden 2007-2012.
Procentpoint.

Kumulativ økonomisk vækst
2007-2012. Pct.

8-9 års nulvækst 2007-2015/2016? = rekord

- Finland 1990: 7 år
- Island 2008: 7 år (forv.)
- Japans tabte årti: dog BNP + 5.6 pct. 1990-1999

Alle ovenstående=bolig-/kredit-/asset value bobler

- Danmark 2008: 8 år - iflg. regeringen 9 år

Hvorfor så svært at komme ud af krisen? To hovedfortællinger om krisen

Regeringens diagnose: **Konkurrenceevne-krise**

Måske ikke helt forkert, men flere sygdomme?
Hvilken er værst? Hvordan påvirker behandling
af den ene sygdom den anden sygdom?

Den anden sygdom: **Konsolideringskrise** efter at
boblerne er bristet:

- firmaerne konsoliderer sig
  - forbrugerne konsoliderer sig (boligejerne mistede knap 50 pct. af friværdierne)
  - bankerne konsoliderer sig = kredit-tørke
- = **HVOR SKAL VÆKSTEN SÅ KOMME FRA?**

Hvorfor så svært at komme ud af krisen?

Regeringens politik 2010-13

- Alene konkurrenceevne-problemet.
- **Langsigtet fokus**

= samme politik som før krisen

Mere langsigtet strukturpolitik end krisepolitik

Krise=Window of Opportunity

Krisen også udnyttet af **politiske entreprenører**

___(fx DI, Finansministeriet), som udnytter nye chancer

Hvilken vej skal politikken gå, ud fra de to diagnoser?

Bolig- og kreditboble: Svær at komme ud af. Alle vil konsolidere sig.

- Privat forbrug i stå
- Investeringer i stå
- Credit squeeze for små virksomheder og iværksættere

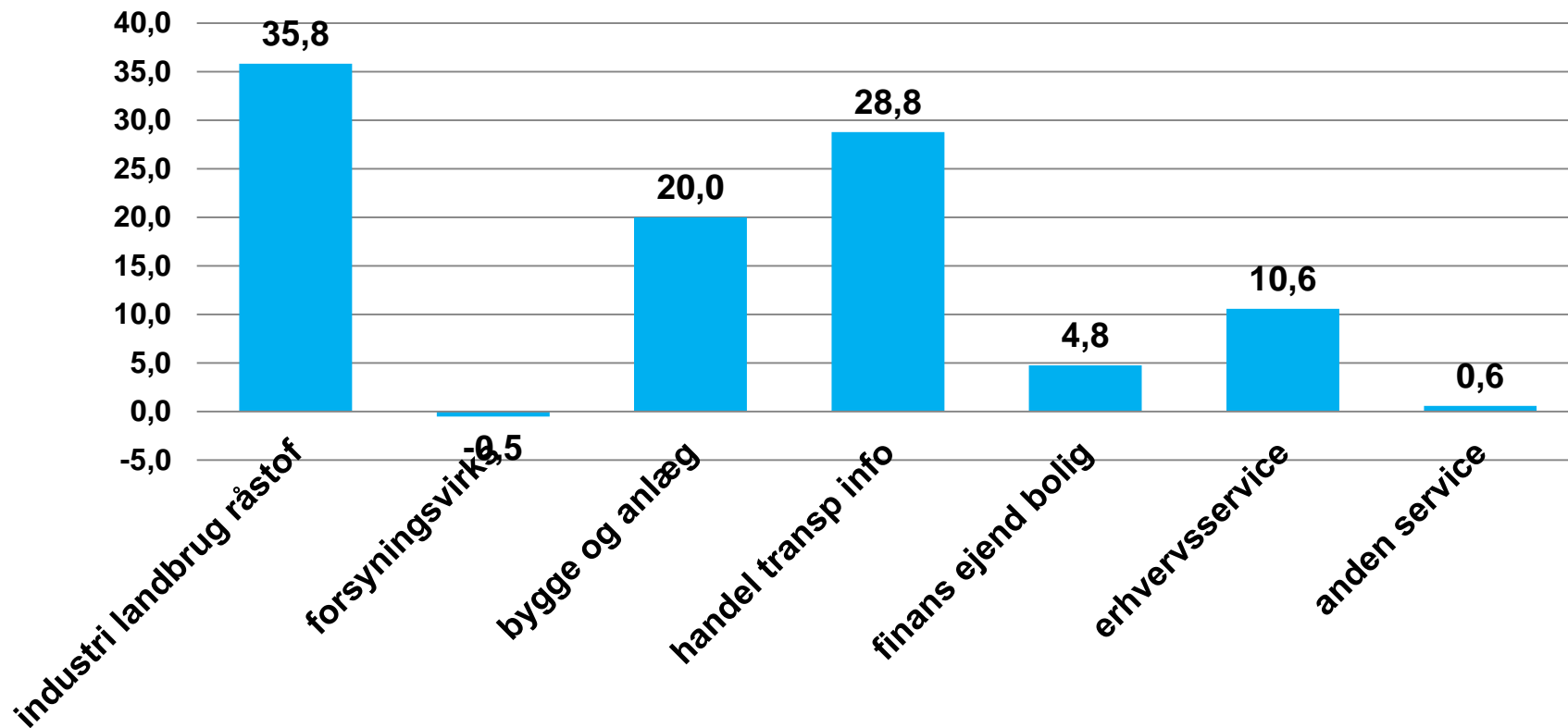
Økon. hovedudfordring: Indenlandsk efterspørgsel

Konkurrenceevne: Kort sigt: Lønnen ned, produktiviteten op. Langt sigt: Uddannelse / innovation

Økon. hovedudfordring: Eksportere sig ud af krisen

Overvurderede probl. for industrien. Hurtig og kraftig tilpasning (flexicurity), men 64 pct. af tabte arb. uden for industrien

Fig.2. Tab arbejdstimer i priv. sektor 2008-11. Pct. af saml. tab i priv. sektor.

Hvornår er tilbagegang i industriens beskæftigelse et problem?

Manufacture matters!

Fremstillingserhvervene trækker anden besk. med sig. Men

- Universel trend = tilbagegang landbrugsbesk.
- Indtil 2. verdenskrig var 55 pct. af Danmarks industriarbejdspladser i København
- Indtil 1970 var Herning-Ikast-Brande tekstilindustri-centrum = Problem for København? Problem for Herning-Ikast-Brande? Nye jobs, højere i værdikæden

Sådan ræsonnerede regeringer indtil 2009

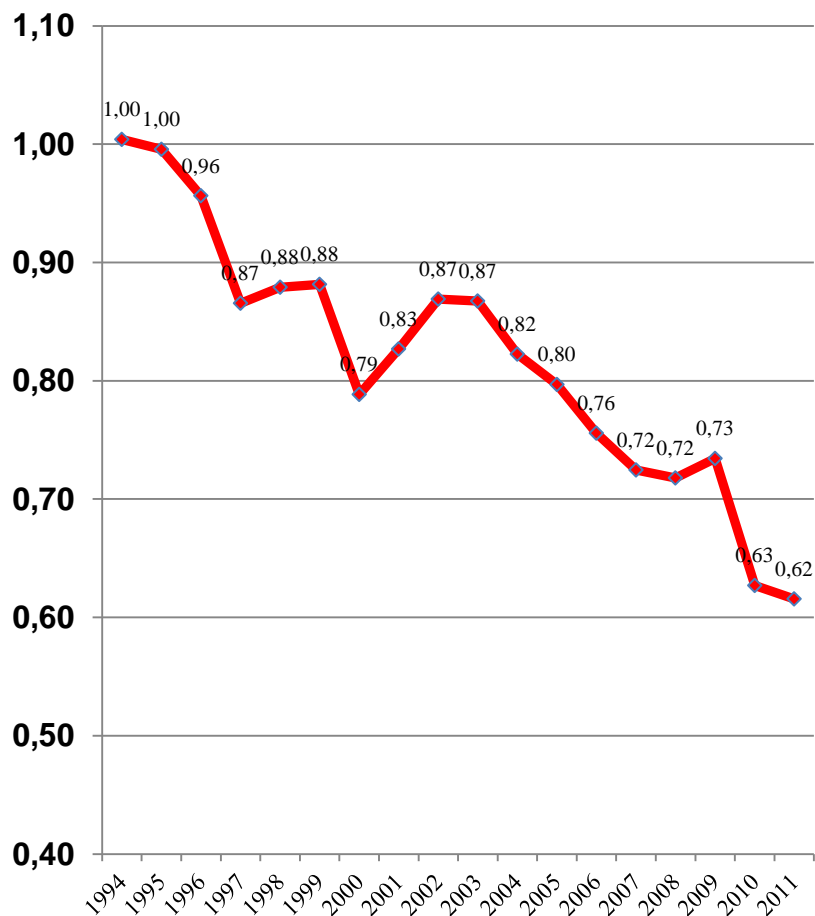
- Udflytning af arbejdspladser blev ikke set som problem

Dog ny, vigtig erkendelse omkring 2009

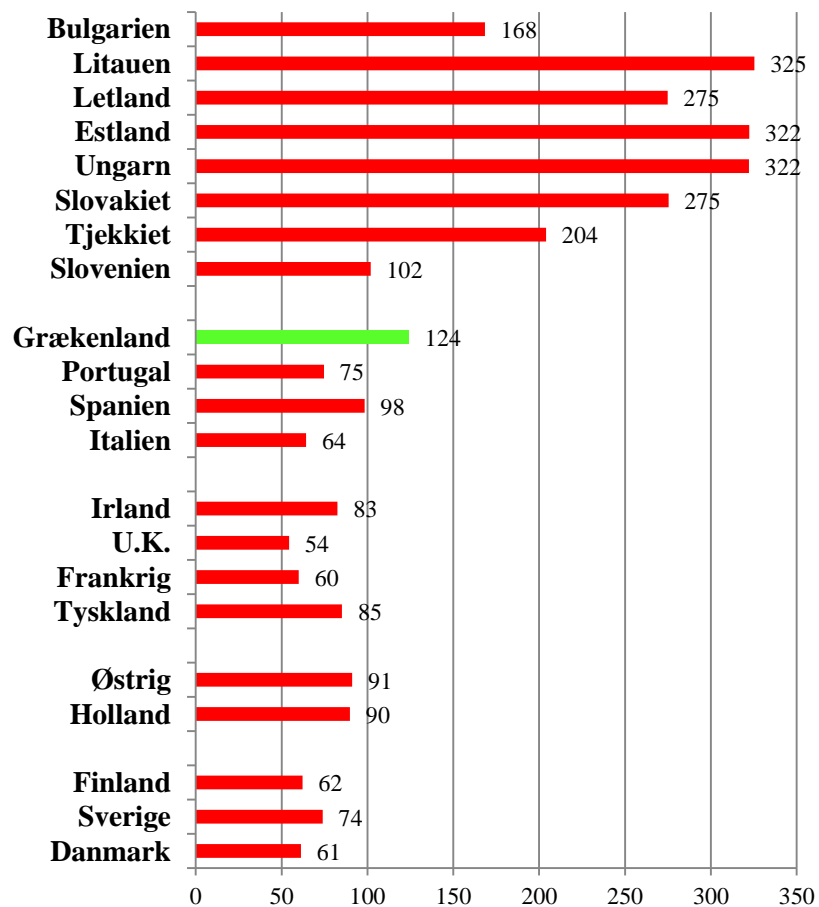
- Kan ikke flytte alle prod. arbejdspladser ud pga. koblingen til produktudvikling osv. – så flytter den også med ud

Danmark har tabt markedsandele ...

Det går nedad ...

Men det har alle –
når BRIK m.fl. går frem.
2011 (andel 1994=100)

Kontraproduktiv konkurrenceevnestrategi?

- Skal eksporten være eneste vækst-driver for et land med stort overskud på betalingsbalancen?
- Politisk retorik har øget utrygheden
- (Borgere er også forbrugere)
- Reformer har øget utrygheden
- Utryghed giver (endnu) lavere privat forbrug
- Uden forbrug mindre investeringer
- På kort sigt havde tryghed gjort nytte – økonomisk!
Lovgivning + Løfter + Diskurs
(økonomisk ønskesituation for soc.dem./soc.lib. regering: ideologien økonomisk produktiv)

Det er den indenlandske efterspørgsel, der har været Danmarks største kriseproblem

- Behandlet konkurrenceevne og overset finans- og konsolideringskrisen
- Set på 2020 og glemt 2011,2012,2013, ...
- Gjort patienten mere syg ved at eliminere trygheden og mobilisere krisebevidsthed
- Man skulle have haft en form for tryghedsgaranti
- Og bedre/tidligere afhjælpning af kredit-tørke
- ”Reform-amok” = øget utryghed
- Krisebevidstheden = endnu mere utryghed

Utryghed (meget+noget), 2004-2013. Pct.

Kilde: TrygFonden	2004	2005	2007	2009	2011	2013
For at miste mit arbejde	9	10	6	12	14	15
For at mangle penge, hvis der kommer en uventet udgift	22	26	21	29	31	34
For ikke at have helbred til at blive ved med at klare arb.				17	21	23
For at min pensionsopsparing taber værdi	40 ÅR+			31	31	32
For ikke at få tilstrækkelig behandl., hvis jeg bliver syg	40 ÅR+			36	35	37
For ikke at få tilstrækkelig pleje, når jeg bliver gammel	40 ÅR+			41	46	45
For ikke at have penge nok, når jeg holder op med at arb.	40 ÅR+			23	29	30
For at renten stiger, så min boligudgift bliver for stor	EJERE				17	18
For at miste penge på min bolig	EJERE			12	15	19
For at politikerne sætter boligskatten i vejret	EJERE				35	

Overraskende stærk sammenh. m. forbrugsindikatorer:

Frygt for ledighed, frygt for tab på bolig,

Men også frygt for boligskatter

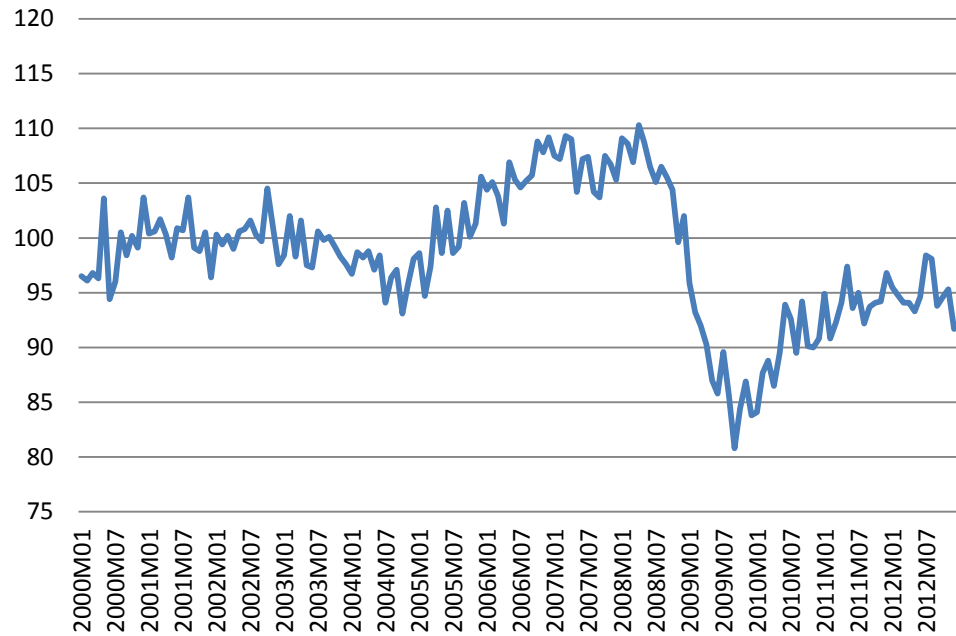
Og generel social utryghed (knapt så stærkt, men omfatter flere)

Sammenligning af Sverige og Danmark

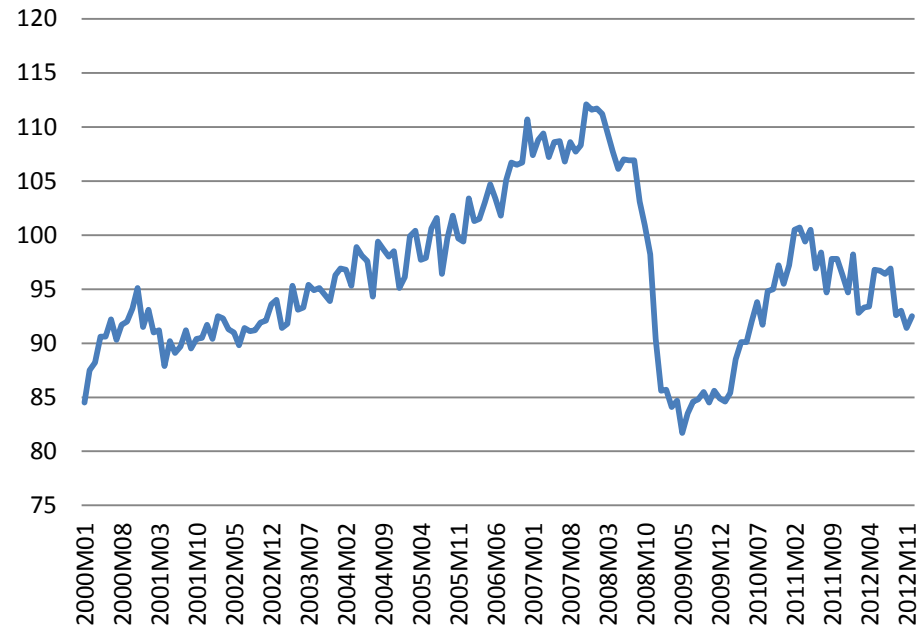
(Danmarks hovedproblem konkurrenceevne- eller konsolideringskrise?)

Kumulativ vækst, 2007-2012	Sverige	Danmark
BNP	5,2	-4,3
Eksport	5,3	3,5
Privat forbrug	7,6	-2,2
Off. forbrug	7,3	3,1
Faste bruttoinvesteringer (især bolig, der trækker ned)	1,1	-17,2

**Industriproduktion. Danmark
(2005=100)**

**Industriproduktion. Sverige
(2005=100)**

December 2012 (2005=100):

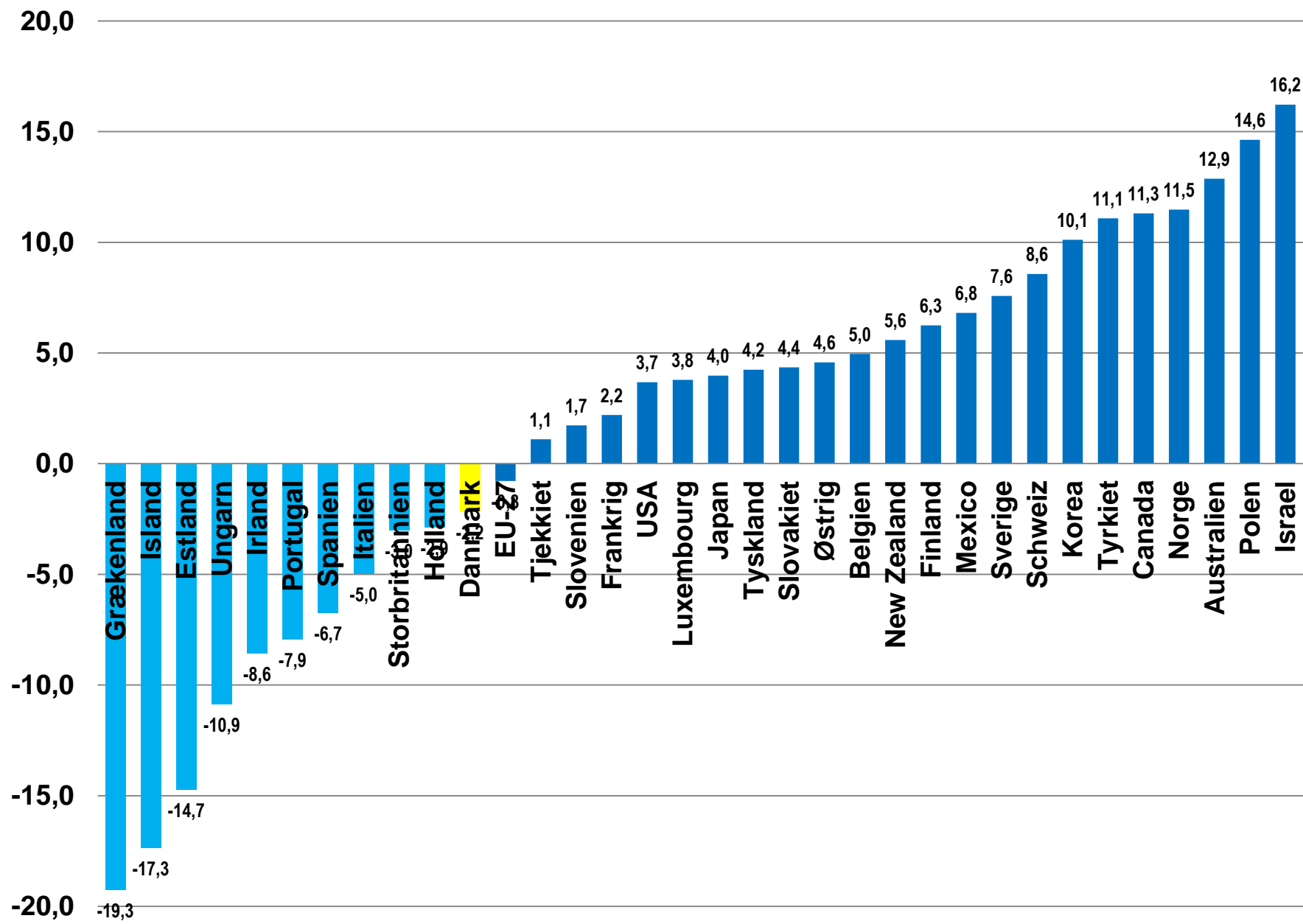
Danmark: 91,7

Sverige: 92,5

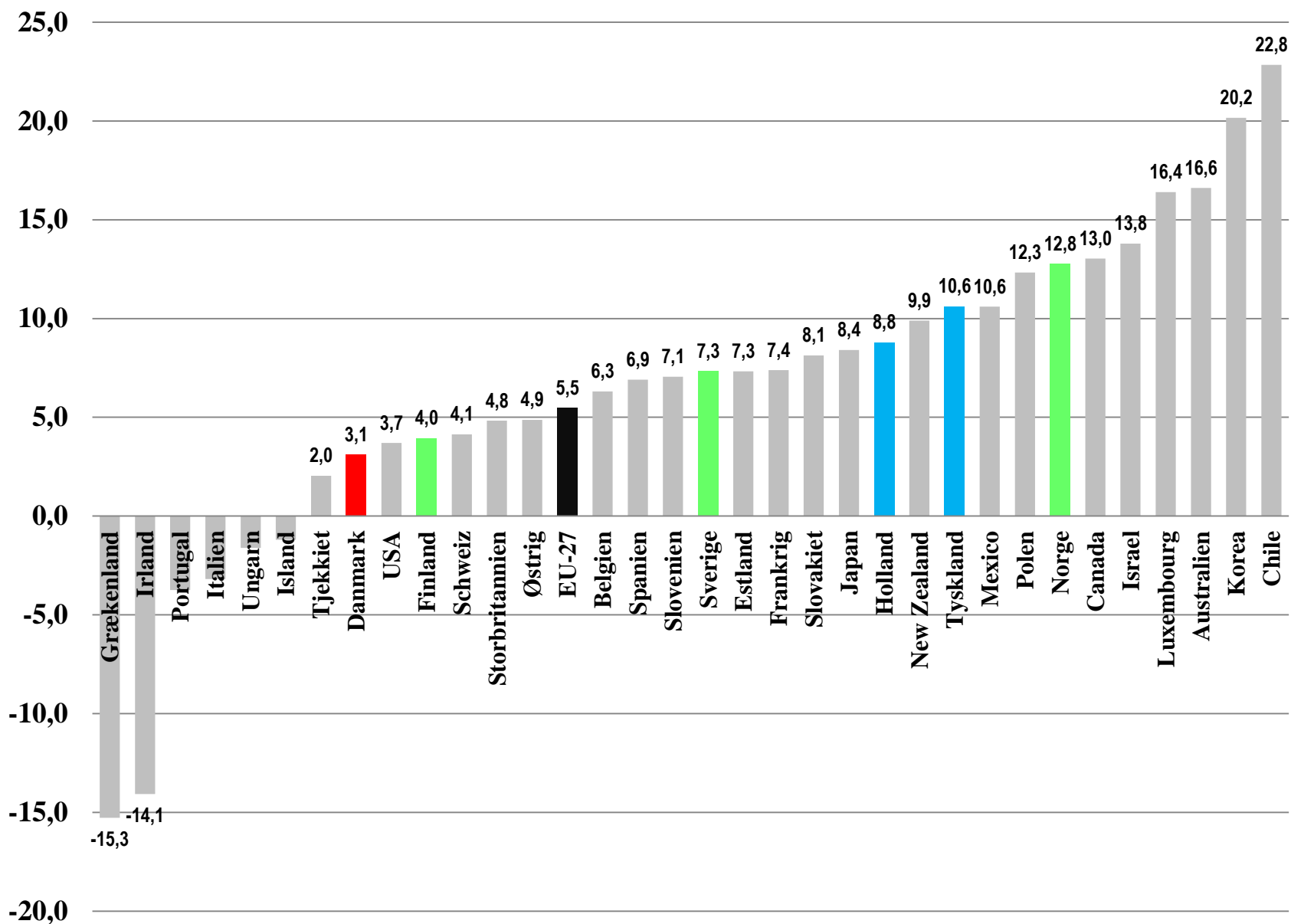
Myterne om Sverige

- **Stram off. udgiftspolitik**: Sludder: Det er Danmark
- **Sænkning af selskabsskatten**: Ja, men finansieret som vanligt ved udvidet skattegrundlag. Danmark 2013 var ren gevinst (dygtig DI lobbyisme). (typisk er provenuet fordoblet i pct. af BNP trods lavere %)
- **Stramme betingelser for ledige**: Ja, men ryger efter dagpengeperioden ud i et andet program
- **Men Sverige skabte ikke en boble-økonomi**. Og Sverige har ført knapt så konservativ økon. politik som Danmark under krisen

Vækst i privat forbrug 2007-2012. Pct.

Vækst i off. forbrug 2007-2012. Pct.

Hvorfor disse misforståelser?

Når Danmark er røget i top på off.udgifter i pct.,
Skyldes det ikke store stigninger i udgifter,
Det skyldes stort fald i BNP

- Brøker har både en **tæller** og en **nævner**
- **Danmark** har ondt i **nævneren**
- Folk er ikke så gode til brøkgregning længere...

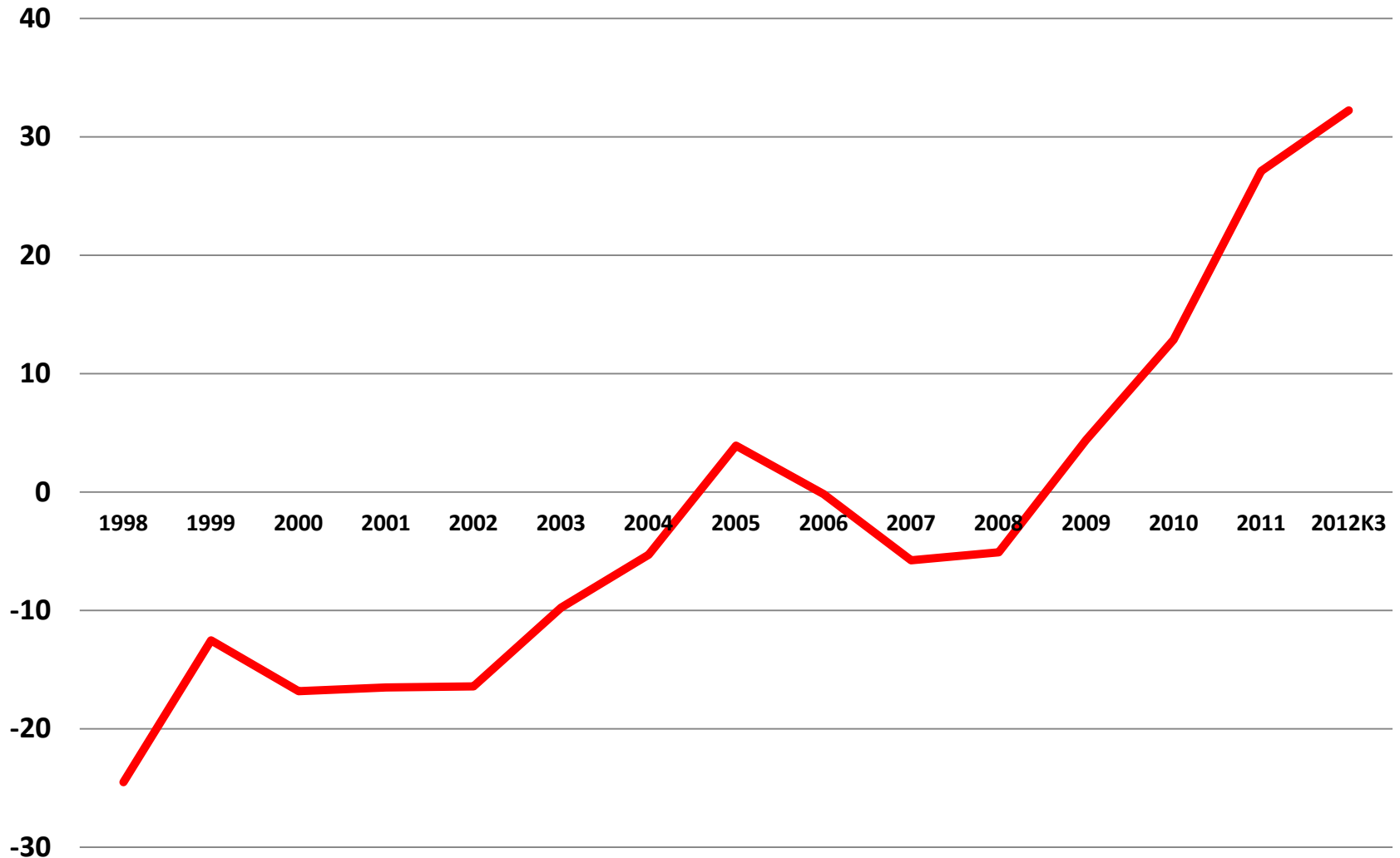
Krisen i Danmark har været dyb. Men fremtidsudsigterne helt gode

- Det står både helt galt og helt godt til

Moody's klassifikation efter kreditværdighed. Toppen af poppen. Feb. 2013.

Land	Rating	Outlook
<u>TOP 9.</u> Danmark, Finland , Norge, Sverige, Schweiz, Australien Canada, New Zealand Singapore	Aaa	Stabil
Tyskland, Holland Luxembourg	Aaa	Negative outlook
Østrig, USA	Aaa	Negativ
UK, Frankrig, Hong Kong	Aa1	
Kina, Japan, S.Korea	Aa3	

Danmarks Udlandsgæld/-TILGODEHAVENDE ultimo året i pct. af BNP

Medvirkende til, at BNI de sidste 10 år er steget 2½ gange så meget som BNP

Krise: BNP fald, men små off. underskud

Euro krav OK Norden+Lux+E stland	Budget underskud/overskud			Off. nettogæld % af BNP	ØMU gæld
	2007	2010	2011	2011	2011
Denmark	4,8	-2,7	-2,0	-3,3	-46,4
Norway	17,3	11,2	13,7	160,3	-28,9
Sweden	3,6	0,0	0,2	20,7	-36,4
Finland	5,3	-2,8	-0,9	54,1	-58,8
Netherlands	0,2	-5,0	-4,4	-38,7	-73,5
Belgium	-0,1	-3,9	-3,9	-81,3	-97,7
Austria	-1,0	-4,5	-2,5	-46,0	-78,5
Germany	0,2	-4,2	-0,8	-51,3	-79,3
France	-2,7	-7,1	-5,2	-63,0	-95,8
Italy	-1,6	-4,3	-3,8	-94,1	-132,2
Spain	1,9	-9,7	-9,4	-49,5	-97,6
UK	-2,8	-10,1	-8,3	-67,8	-96,7
USA	-2,9	-11,4	-10,2	-81,6	-
Switzerland	1,0	0,3	0,5	2,4	-
Euro Zone	-0,7	-6,2	-4,1	-60,6	-96,3

Betalingsbal. Pct. BNP	gennemsnit 2006-2011	2010	2011	2012
Denmark	3,6	5,9	5,6	5,4 (mere)
Norway	13,5	11,9	12,6	14,1
Sweden	7,9	6,9	7,0	7,2
Finland	2,1	1,4	-1,6	-1,9
Netherlands	7,2	7,8	10,1	9,9
Belgium	0,2	1,9	-1,2	-1,5
Austria	3,0	3,4	1,4	1,8
Germany	6,4	6,1	6,2	7,1
France	-1,4	-1,6	-1,9	-2,3
Italy	-2,7	-3,5	-3,1	-0,6
Spain	-6,9	-4,5	-3,7	-1,1
UK	-1,9	-2,5	-1,3	-3,7
USA	-4,1	-3,0	-3,1	-3,0
Switzerland	9,7	14,3	8,4	13,5
Japan	3,5	3,7	2,0	1,0
China	...	1,5	0,7	0,9
Euro Zone	-0,3	0,0	0,1	+1,2

Kilde: OECD. Danske tal senere opjusteret for 2012

Stigende enighed om, at konkurrenceevnen slet ikke har det så dårligt

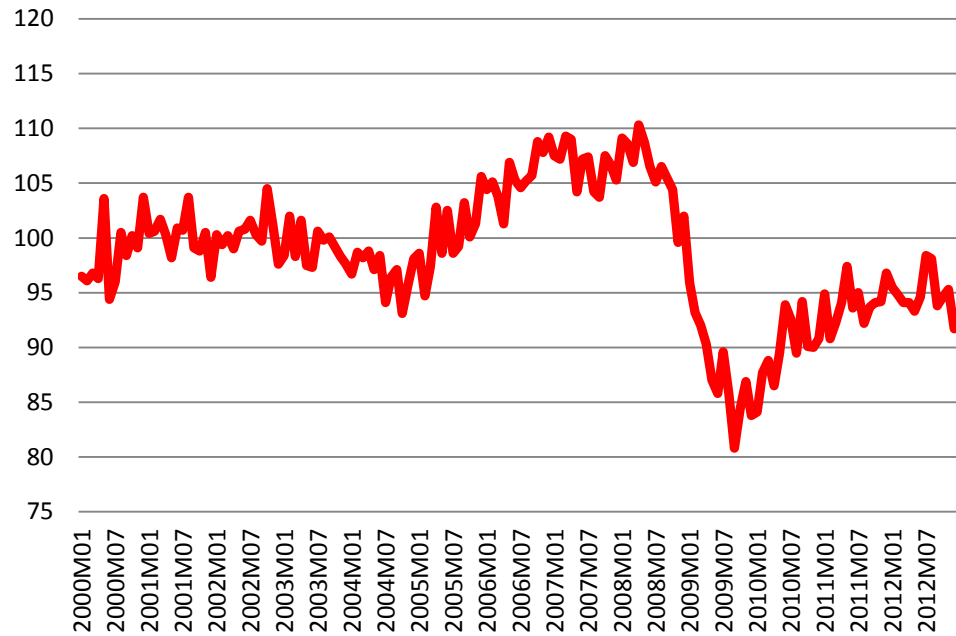
Ovenstående var faste priser

Sverige og Danmark (i faste priser)

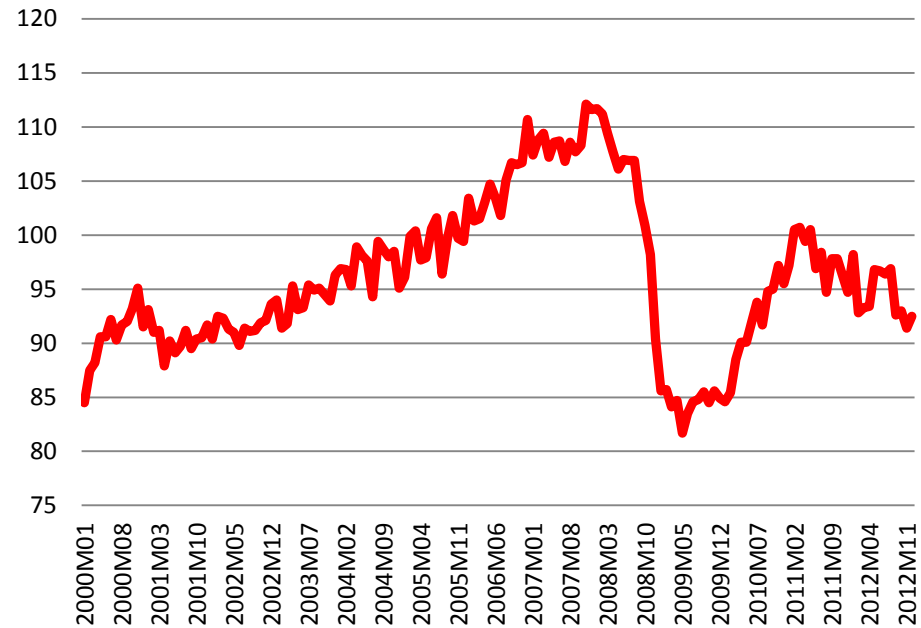
Kumulativ vækst, 2007-2012	Sverige	Danmark
BNP	5,2	-4,3
Eksport	5,3	3,5
Privat forbrug	7,6	-2,2
Off. forbrug	7,3	3,1
Faste bruttoinvesteringer	1,1	-17,2

**Industriproduktion. Danmark
(2005=100)**

**Industriproduktion. Sverige
(2005=100)**

Industriproduktion siden 2005 i **faste priser**

Dec. 2012 (2005=100):

Danmark: 91,7

Sverige: 92,5

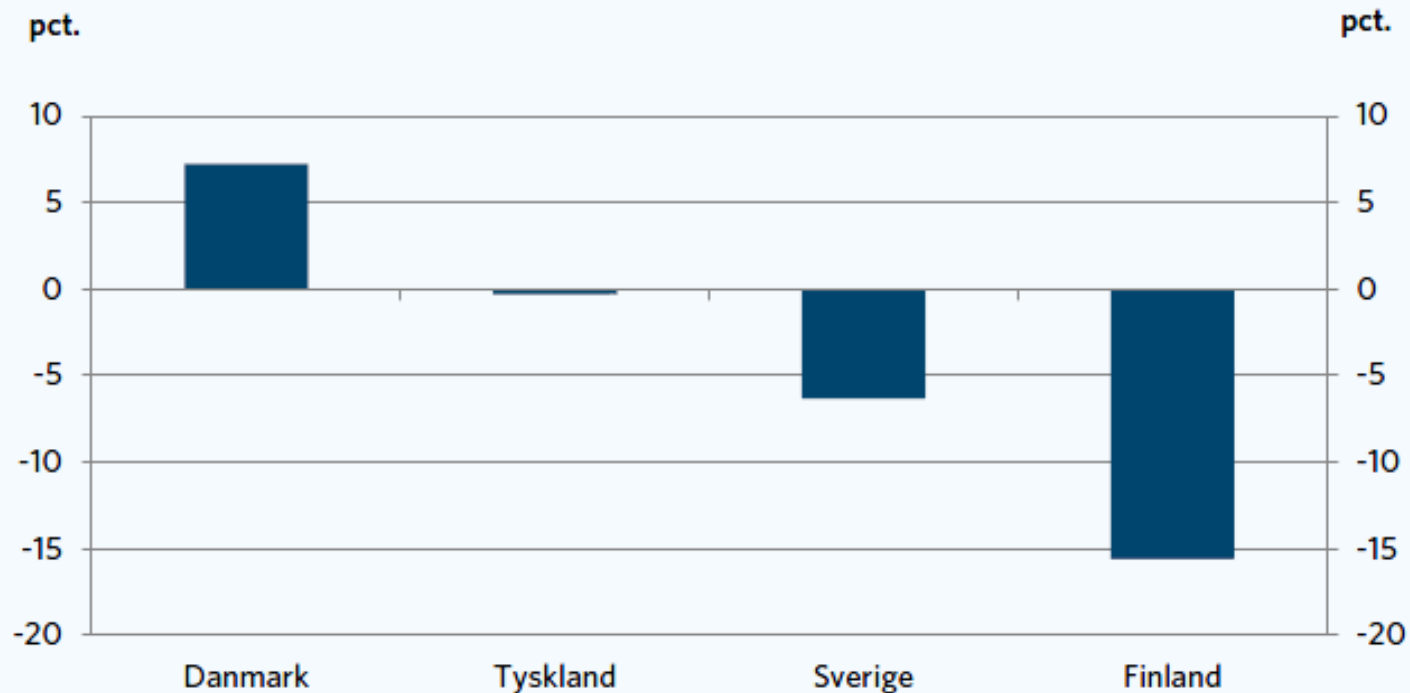
Men det var faste priser!

Danske eksportpriser stiger mere end

importpriser = Bytteforholdet bedre.

Danmark har fundet markeder (eller specialiseret i varer), hvor der sælges til høj pris. (Finland specialiseret i elektronik, der falder i pris?)

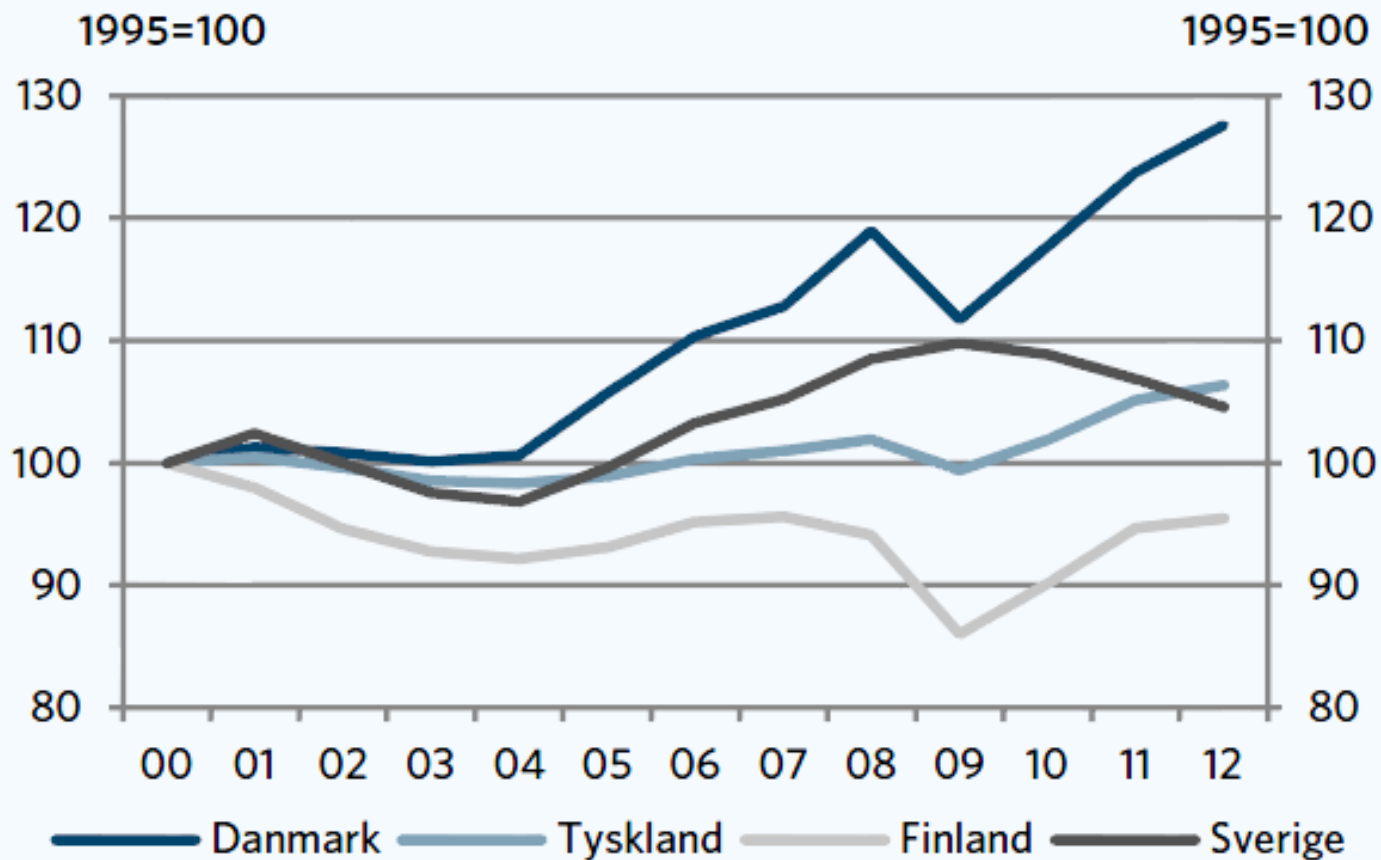
Figur 3. Udvikling i bytteforhold for varer 2000-2012

Kilde: AE pba. Eurostat, National Accounts (tabel namq_exi_p

Kilde: AE (+DØR E-2013; ups & downs undervejs).

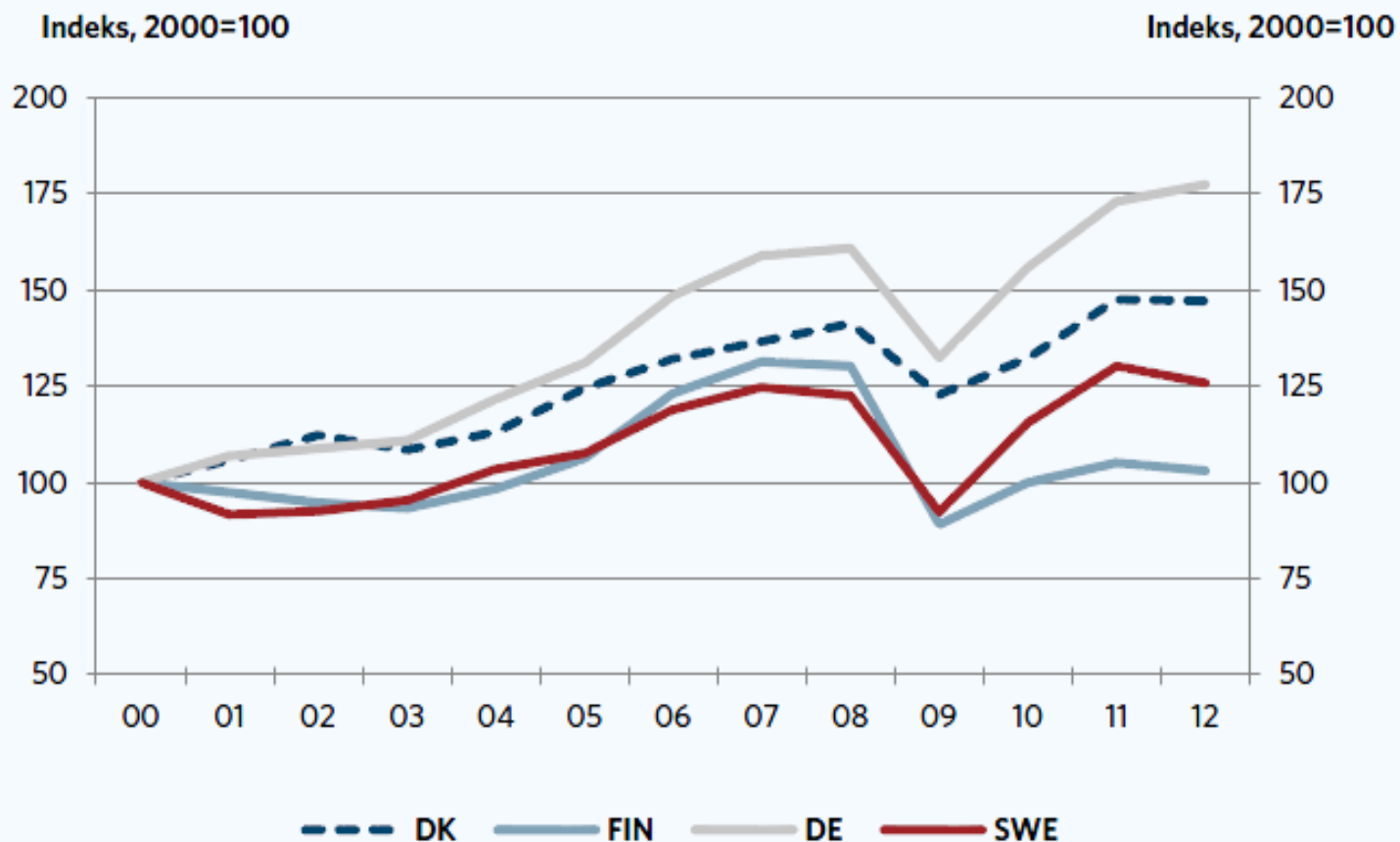
Figur 5.B Eksportprisudvikling varer

Kilde: AE pba. Eurostat, National Accounts (tabel namq_exi_p)

Industrieksport i løbende priser (Euro)

Figur 2. Eksport af industrivarer hele verden 2000-2012 løbende priser fælles valuta

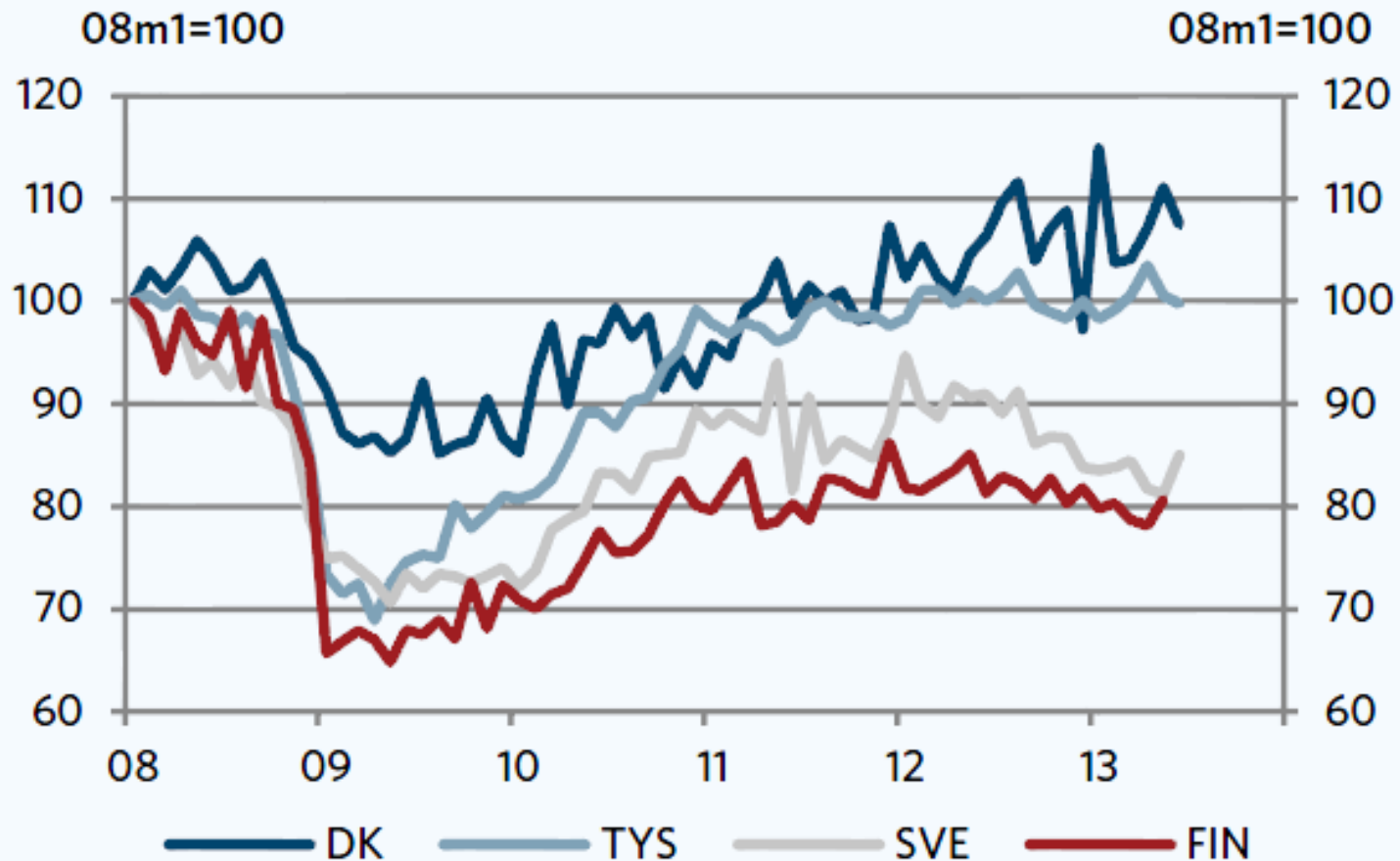

Anm.: Der er kun data dækkende 1. kvartal 2013. OECDs database indeholder endnu ikke tal for Tyskland for 2012 og frem, hvorfor tallene i denne periode er baseret på Statistisches Bundesamt.

Kilde: AE pba. OECD (MSIT) og Statistisches Bundesamt.

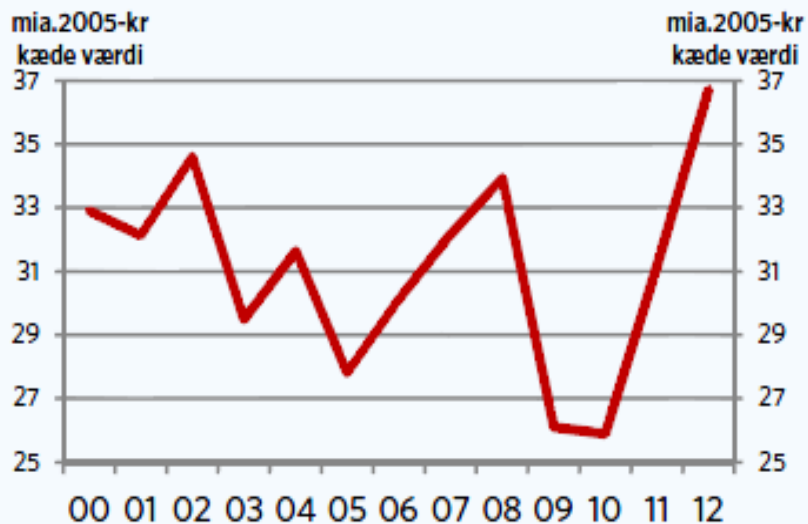
Kan ikke slå Tyskland, men næsten alle andre

Figur 8B. Industri omsætning - eksport

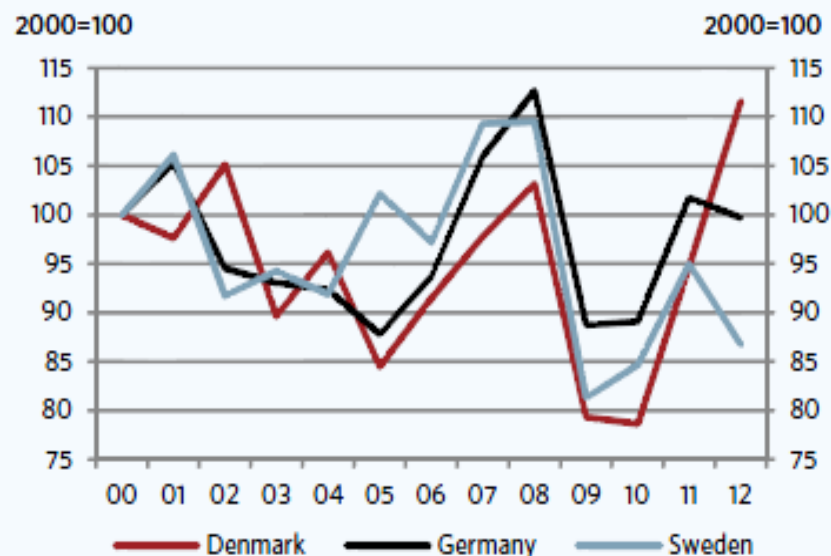

(2008-2013 slår DK også Tyskland)

Figur 1A. Investeringer i dansk industri

Figur 1B. Investeringer i industrien nabolande

Anm.: Der er tale om investeringer af alle arter for erhvervsgruppen Manufacturing = C Industri. Danmarks Statistik har i Statistikbanken kun offentliggjort tal frem til og med 2009, der er det sidste endelige nationalregnskabsår. Det til trods for at Danmarks Statistik samtidig offentliggør kapitalapparat på relativt detaljeret niveau frem til og med primo 2012. Usikkerheden i opgørelsen er højere i de foreløbige Nationalregnskabsår (dvs. 2010-2012) end i de endelige år.

Kilde: AE pba. Eurostat.

Industriens investeringer 2012, i forhold til 2008:

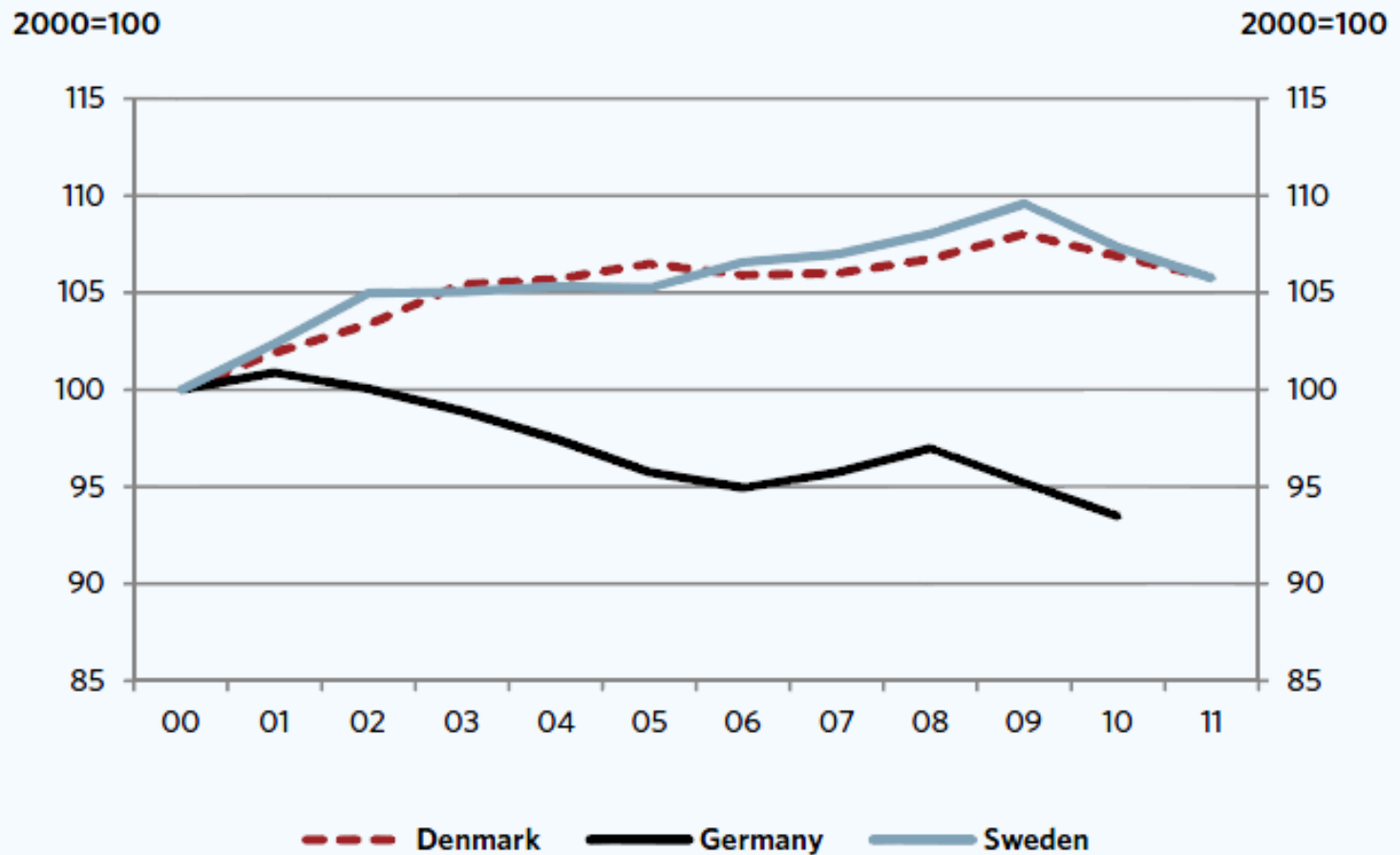
Danmark 2012: + 8 pct.

Tyskland 2012: - 11 pct.

Sverige 2012: - 21 pct.

Kilde: AE, sep.2013

Figur 2. Udvikling i industriens kapitalapparat

Kilde: AE pba. Eurostat.

Tilbage til den traditionelle historie: Danmark = Succes?

Opskriften på konkurrencedygtighed er at specialisere sig i varer/markeder, der kan bære en høj arbejds løn

1. pga. høj produktivitet (automatisering), eller

2. pga. særlig værdi (luksus, design, videnstung, præcision, levering til tiden o.m.m.)

- Det indebærer, at man må give afkald på jobs, der ligger lavere i værdikæden (fx syersker)
- Outsourcing forudsætning for konkurrencedygtighed?
- Sådan så man på det indtil 2008.
- Tallene efter 2008 bekræfter mere end tidligere denne tolkning.
- (knap nok sikker konklusion endnu)

Der ER dog en uløst globaliseringsudfordring ...

- **Nordiske** lande hidtil **undgået** ufaglært "overskudsbefolkning" og stigning i "precarious jobs" – **trods** høj mindsteløn.
Mindre udd.forskelle i ledighed end lande m stor ulighed
- **Forklaring: Social investment welfare state**
Uddannelse + generations-udskiftn. (Lars Andersen, AE). **Større fald i ufagl.arb. end tab af ufagl. jobs.**
- **Fra nu af** er det højtudd. generationer, der går på pension
- **Stadig tab ufagl. jobs** – men mindre effekt af generationsudskiftn.
- Udfordring: Danmark har **forsømt uddannelse** for længe. Unges erhvervsuddannelse. Efterudd. Revalidering. Osv.
For meget og for længe og for ensidigt work first.

Og så er der langtids-skadevirkninger af høj ledighed

- Som kunne være undgået / mildnet
- Også økon. kontraproduktivt
- Skal modregnes i de forventet gavnlige effekter af langsigtede strukturreformer, hvis man tror på dem

Til gengæld peger næsten alle faktorer opad nu..

- Privat forbrug. Har holdt meget igen længe. Der er penge til rådighed (hos de fleste – men ikke alle!)
- Boliginvesteringer. Ditto. Boligprisfald slut.
- Eksport. Nærmarkeder bedre. Virks. bedre til at komme ud over nærmarkeder (pos. effekt af krisen?)
- Investeringer
  - virksomheder trimmet + konsolideret.
kan investere, når de vil
  - bankerne (næsten) ude af udlånsboblen

SLUT

Nogle supplerende slides, til overs ...

Bedre økonomiske tider?

- TOO LATE TOO MUCH risiko. Undgå at stramme for meget og for hurtigt op for kreditten og finansielle system (timing)
- Vil trygheden brede sig? Forbrugerforventninger ændret markant siden sommeren

Hvad er kontraproduktivt?

- Når BNP falder 6.4 pct. 2008-09, er det svært helt at undgå off. besparelser
- Må i det mindste begrænse egendynamikken. Sikre **TRYGHED**
- **Italesættelse af krisebevidsthed** = Utryghed
Legitimerer politikken – ødelægger økonomien
Svenske forbrugere også påvirket af krise i Sydeuropa – men reagerer ikke som Dk
- **Store reformer** = Utryghed
- **Tilsidesættelse af kortsigtede mål** til fordel for ensidig prioritering af langsigtede = risiko for utilsigtede langsigtede konsekvenser (hysteresis osv.)

Savner DEBAT om sådanne emner

- "Nødvendige politik" = økonomisk farlig retorik
- Medierne omtaler ofte krisen som en gentagelse af 1980'erne. Politikere genbruger 1980er retorik
- Befolkningen reagerer som i 1980'erne
- Men det er den modsatte krise i dag

- Væk med læring fra Danmark i 1980'erne – mere læring fra Finland 1990, Japan 1990 osv.

- (Opsparingsoverskuddet i private sektor må stoppe på et tidspunkt – hvornår, og kan det give ketchup-effekt?)

Forklaringen på danske økon. mirakel.

Pensionssystemet= PENGEMASKINE

- 3½ - 4 Bill. kr. i pensionsopsparing = Norske oliefond
- Staten ca. 40 pct. til gode (udskudt skat) = ca. 1.500 Mia kr. ikke-bogført formue
- Gave til næste generation opsparet de sidste 25 år
- 15.3 pct. skat af løbende indtægter $\approx$ selskabsskatten på sigt
- Udlandsgælden væk – ved at købe hele verden (600 mia. kr. netto ultimo 2012)
- Det er blevet et afgørende økon. spm., hvor godt formuen forvaltes. 1 pct. afkast=6 mia til staten nu. I alt 20 mia. langsigtet
- BNP har det ikke så godt, men BNI stiger 2½ gange så meget (ligesom Norge)
- Helt anden økonomi end tidligere – ikke helt forstået

Har “mindre sammenpressede lønstrukturer” hjulpet de lavtuddannedes ledighed i andre lande?

Ledighed, opdelt efter uddannelse. 2010. Pct.					
	ledighed, opdelt efter udd (alder: 25-64)				% besk. blandt lavtudd. mænd
	(1) Folke-skole	(2) Ungd. udd.	(3) Videre- gående	(1:3)	
USA	16.8	11.2	5.3	3.2	61.2
UK	10.3	6.2	3.4	3.0	66.3
Frankrig	12.9	7.2	4.9	2.6	62.4
Belgien	13.2	6.6	4.0	3.3	59.2
Tyskland (nyt)!	15.9	6.9	3.1	5.1	65.5
Danmark	9.0	6.1	4.6	2.0	69.7
Sverige	11.1	6.1	4.3	2.6	73.7
Norge	5.5	2.2	1.6	3.4	68.1

Fortællinger om krisen: Hvori består krisen?

1. International krise (tages ikke seriøst af regeringerne, men bruges som blame avoidance)
2. Bolig-/kreditboble (Finanskrise)?
3. Konkurrenceevnekrise?
4. Statsunderskuds-krise?

Løkke / Thorning regeringen: Konkurrenceevne.

Regeringsgrundlaget 2011 nævner ikke finanskrisen

Derved gentager man fejl begået i Sverige, Finland og Norge primo 1990'erne. Og til dels i Japan, der aldrig kom over boblen i 1990 (tabt årti i 1990'erne + et tabt årti mere)

Krisen i 1980'erne. Krisen i Sydeuropa. Krisen i Danmark 2008ff.

- Danmark i 1980'erne = light udgave af Sydeuropa
- Danmark 2008ff = det stik modsatte af 1980'erne og Sydeuropa
- 1980'erne/Sydeuropa: Strukturelle underskud på betalingsbal. Off. overforbrug. Privat overforbrug. Boliginvest. for store.
- 2008ff DK: Strukturelle overskud på betalingsbalancen. Astronomisk opsparingsoverskud i den private sektor. Galt at satse på eksporten som eneste vækst-driver.
- Løkke / Thorning: Selvforførelse via retorik? Genbrug af kriseretorik fra 1980'erne, selvom det er den modsatte krise.
- **Politikken efter 2010 er økonomisk uansvarlig politik**

Patientens "sande" sygdomme:

(1) Mildt konkurrenceevneproblem. Delvist helbredt

(2) Bolig-/kreditboble eftervirkninger: Akut + Ikke modvirket.

- Bekæmpelse af sygdom (1) har forværret sygdom (2)
- kørte økonomien ned i et sort hul
- Selvforstærkende forværring af den økonomiske krise
- Bizar udvikling for et land med mega-overskud på betalingsbalancen. Andre lande må afveje væksthensyn og hensyn til gæld
- Holland lignende fadæse som Danmark
- Holland dog foranlediget af, at man ikke kan få off. budgetunderskud ned på 3 pct.

Meget lav skat på arbejde i Danmark !

2011, OECD		Single, no children			Couple, two children
		67 % AW	100 % AW	167 % AW	100+67 % AW
Average tax	Denmark	36.8	38.4	44.8	33.9
	EU-21	37.8	41.5	46.1	35.6
Marginal tax	Denmark	40.9	42.3	56.1	42.3
	EU-21	48.1	51.0	52.2	49.6

Kontraproduktiv politik i Danmark

- Mobiliseret krisebevidsthed hos borgerne (opnå legitimitet) = skræmt forbrugerne
- Utryghedsskabende reformer nødvendiggør ekstra stor opsparing. Ikke blot utryghed mht. ledighed og boligpriser. Men også boligskatte og offentlig sikring/service = påvirker forbrug og boliginvest
- Behov for kontraktpolitik (!) (=frygt ikke!)
- = Ført konjunkturmedløbende politik. Fogh: Benzin på bålet. Løkke/Thorning: Vand på de sidste gløder